

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

1997

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Skiriu Mamai

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833–1842 metais:
organizacija ir veikla*

VILNIUS

Eugrimas

1997

UDK 947.45

Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas
Česlovas Laurinavičius
Raimundas Lopata
Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)
Vladas Sirutavičius
Darius Staliūnas
Giedrius Subačius
Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerijai,
Lietuvių katalikų mokslo akademijai,
Lietuvos istorijos institutui,
prelato Juozo Prunskio fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo*

© Vytautas Jogėla, 1997

© Lietuvos istorijos institutas, 1997

© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1997

ISSN 1392-0391

ISBN 9986-752-23-X

TURINYS

PRATARMĖ	8
ĮVADAS	10
Istoriografija	11
Šaltiniai	13
Atsiminimai	14
Archyvai	15
RUSIJOS VALDŽIA IR KATALIKAI XVIII AMŽIAUS PABAIGOJE -- XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE	17
Rusijos aristokratija ir katalikybė	17
Valdžios siekiai	19
Katalikų Bažnyčios valdymas	21
Katalikų apibūdinimas	24
AKADEMIJOS ĮSTEIGIMAS	26
Universiteto uždarymas	26
Akademijos pradžia	33
Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos	43
Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas	53
Patalpos	54
Pirmieji mokslo metai	57
AKADEMIJOS PERSONALO KAITA	61
Rektoriai	62
Profesoriai	66
Adjunktai	69
Kalbų dėstytojai	74
Inspektoriai ir jų padėjėjai	76
Dvasios tėvai, arba kapelionai	78

AKADEMIJOS ALUMNAI IR JŲ STUDIJOS	80
Įstojimas	81
Akademijos klierikų gyvenimo sąlygos	84
Studijos	91
Klierikų kilmė	93
Tautinis klausimas	96
MOKYMAS IR MOKSLAS	100
Mokymas ir jo programos	100
Šventojo Rašto katedra	102
Dogminė, moralinė ir pastoralinė teologija	105
Bažnyčios istorija ir kanonų teisė	106
Homiletika	109
Logika ir moralės filosofija	110
Lenkų literatūros istorija	111
Visuotinė ir Rusijos istorija	112
Rusų literatūra ir kalba	115
Lotynų literatūra ir graikų kalba	116
Hebrajų kalba	117
Prancūzų kalba	117
Vokiečių kalba	118
MOKSLINIAI DARBAI	119
Dėstytojų moksliniai darbai	121
Vadovėlių rengimas	123
Pamokslų rinkinių rengimas	124
Straipsniai	125
Mokslo laipsnių suteikimas	126
Daktaro laipsnio suteikimas	129
AKADEMIJOS REFORMOS	134
Akademija ir seminarijų reformos	134
Akademijos iškėlimas į Peterburgą	140
Sudie, Tėvyne	144

IŠVADOS	148
PRIEDAI	150
Akademijos klierikų sąrašas	150
Akademijos personalo sąrašas	176
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	180
Naudoti archyvų ir bibliotekų rankraščių fondai	180
Skelbti šaltiniai	182
Literatūros sąrašas	183
TRUMPINIAI	190
SUMMARY	191
STRESZCZENIE	205
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	219
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	230

1834 m. liepos 6 d. prasidėjo A. Klungevičiaus pirmininkaujama Akademijos konferencija, aptarusi projektą⁷⁴. A. Osinskio, L. Borovskio, I. Lobjkos pasirašytas, jis buvo išsiųstas vidaus reikalų ministrui tvirtinti. Deja, projektas dingo ministerijos stalčiuose. Tik carui apsilankius Vilniuje, 1838 m. pradžioje, ministras pateikė Kitatikių reikalų departamentui svarstyti Akademijos konferencijos sudarytas taisykles. Kaip visuomet, departamento valdininkai rado nesutapimų su Akademijos statutu, nebuvo nustatytas egzaminų skaičius ir kt. Kovo pabaigoje ministras gražino projektą Akademijai taisyti. Akademijos valdyba pataisė jį ir vėl išsiuntė ministrui.

Tik susekus Medicinos-chirurgijos akademijos demokratinę draugiją ir sušaudžius S. Konarskį caras įsakė vidaus reikalų ministrui patvirtinti Akademijos mokslo laipsnių suteikimo taisykles.

Patalpos. Pagal statutą Akademia ir vyskupijos seminarija turėjo būti kartu, tačiau klierikai viename pastate netilpo. “Ten, kur susikerta trys gatvės, iš kurių dvi vadinamos Savičiaus, o trečioji, aukštyn kylanti – Bokšto, stovi didelis buvusios Dvasinės akademijos pastatas”⁷⁵. Tai – buvęs Vyriausiosios seminarijos pastatas (Savičiaus g. 13). Per sukilimą čia buvo ligoninė. Anksčiau šis pastatas priklausė augustinų vienuoliams. “Kiek toliau nuo šito statinio, prie Savičiaus gatvės (vedančios prie Rotušės), iškilusi Šv. Marijos Ramintojos bažnytelė, seniau priklausiusi augustinijonams, o kartu skirta kasdieninėms [...] Akademijos auklėtinių pamaldoms”⁷⁶. Susitarus su vienuoliais, šie pastatai 1807 m. buvo perduoti Vyriausiajai seminarijai, o dabar atiteko neseniai įsteigta Akademijai. Diecezinė kunigų seminarija nuo 1788 m. užėmė buvusį karmelitų vienuolyną prie Šv. Jurgio bažnyčios. “Šalia vienuolyno mažuose kiemeliuose dar visai neseniai galima buvo regėti bajorų dvarelių su podėliais ir klėtelėmis, kurie dabar sunykę ar perstatyti tolydžio retėja”⁷⁷. Akademijos ir diecezinės seminarijos pastatai buvo toli vieni nuo kitų, ir tai vyskupą labai vargino. Vidaus reikalų ministras leido, kol bus pastatytas naujas Akademijos pastatas, klierikus mokyti atskirai.

Vyskupas manė, kad Akademijos rektorius, inspektorius, kapelionas ir ekonomas turėtų gyventi pačiame Akademijos pastate arba šalia jos.

⁷⁴ Akademijos valdybos 1834 m. liepos 6 d. raportas, *ibidem*, f. 826, ap. 1, b. 2, l. 127.

⁷⁵ A. Kirkoras, *Pasivaikščiojimai po Vilnių ir jo apylinkes*, Vilnius, 1991, p. 98.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 107.

Steindruck und. Akademie

Dr. v. EICHWALD.

Profesorius Karolis Edwardas Eichwaldas
(1795-1876)

Akademijos valdyba, kartu su vyskupu apžiūrėjusi Akademijos pastatą, nustatė, kad čia tilps 40 Akademijos klierikų ir armėnų katalikų skyrius, gyvens rektorius, kapelionas ir vienas adjunktas⁷⁸. Dviem profesoriams – A. Daugirdui ir L. Borovskiui, taip pat sekretoriui su visa kanceliarija buvo paskirtos dvi auditorijos. Profesorius A. Cappelli gyveno Šv. Jono bažnyčios beneficiniame name, J. Skydelis ir A. Fijalkovskis – kapitulos namuose, I. Lobjka, P. Kukolnikas ir S. Grinevičius – Medicinos -chirurgijos akademijos butuose. J. de Nève'as neturėjo kur gyventi, todėl vyskupas prašė vidaus reikalų ministrą skirti 400 rublių buto nuomai, kadangi anksčiau tokią pat sumą mokėdavo universitetas⁷⁹. Akademijs norėjo gauti dar 1200 rublių, kad galėtų nuomoti butus vokiečių ir lotynų kalbos dėstytojams.

A. Klungevičius rūpinosi ne tik profesorių ir dėstytojų gyvenimo sąlygų gerinimu, bet ir galutiniu pačios Akademijos sutvarkymu. Vidaus reikalų ministras Vilniaus vyskupo prašymu paskyrė 30 000 rublių. A. Stanevičius buvo išsiųstas ieškoti medžiagų statybai. Kad būtų pigiau, nusprendė ne statyti naują pastatą, o išplėsti vyskupijos seminarijos patalpas ir ten perkelti Akademijos alumnus. Akademijos valdyba, beneficinės komisijos paprašyta, 1834 m. liepos 28 d. pateikė Akademijai būtinai reikalingų patalpų sąrašą⁸⁰. Valdybos manymu, kad Akademijs galėtų normaliai dirbti, buvo reikalingos tokios patalpos: oratorija, 107 vietų valgykla, keturios didelės auditorijos, iš kurių trys bus skirtos Akademijai, viena – seminarijai, iškilmingų susirinkimų salė, biblioteka su skaitykla, butas bibliotekininkui, ligoninė, salė, kurioje klierikai galėtų susirinkti po pietų ir vakarienės, kanceliarijs su posėdžių sale valdybos posėdžiams ir konferencijoms, butai rektoriui, inspektoriui, kapelionui, 107 klierikų kambariai, vonios, virtuvė, sandėlis, vyno rūsys, ledainė, daržinės, arklidė ir kiti ūkiniai pastatai. Seminarijs perstatymo projektą parengė profesorius Karolis Podčaszyński (Podczaszyński). Ministerijs skirtų pinigų užteko tiktai pusei projekto įgyvendinti. Prasidėjo ilgai trukęs susirašinėjimas su generalgubernatoriumi ir vidaus reikalų ministru. Be to, Akademijos valdyba ir beneficinė komisija kritikavo patį projektą dėl to, kad palikta per daug koridorių, nevykusiai parinktas pagrindinis

⁷⁸ 1834 m. vasario 24 d. raštas Kolegijai, RVIA, f. 826, ap. 1, b. 2, l. 94.

⁷⁹ Ibidem, l. 95.

⁸⁰ 1835 m. spalio 3 d. pranešimas Vilniaus generalgubernatoriui. LVIA, f. 694, ap. 1, b. 1241. l. 1.

įvažiavimas, mažai vietos klierikų lovoms, ligoninė arti klierikų miegamųjų, o tai pavojinga epidemijos metu⁸¹.

Pirmieji mokslo metai. Nors jau 1833 m. vasario mėn. vidaus reikalų ministras pažymėjo, kad panaikinus Vilniaus universitetą Vyriausioji dvasinė seminarija egzistuoti nebegal⁸², 1833–1834 mokslo metus ji pradėjo kaip Vyriausioji seminarija, o ne kaip Akademija. Tiek klierikai, tiek dėstytojai buvo sutrikę. Seminarijai vadovavęs vyskupas ministro liepimu nepriėmė naujų klierikų. Po rekolekčių rugsėjo antroje pusėje į Vyriausiąją dvasinę seminariją grįžo 15 klierikų, į vyskupijos – 52 klierikai. Paskaitos pradėtos skaityti jau rugsėjo pabaigoje. A. Klungevičius ėmėsi įgyvendinti vidaus reikalų ministru pateiktą disciplinų dėstyimo projektą (vėliau ministras projektą atmetė). A. Fijalkovskis dėstė dogminę ir pastoralinę teologiją, J. Skydelis – moralinę teologiją ir logiką, būsimo inspektorius J. Markevičius – kanonų teisę ir Bažnyčios istoriją, misionierių kunigas I. Kacas (Koc) – Šventąjį Raštą. A. Daugirdas jau daugiau kaip 20 metų ėjo kapeliono pareigas. Iš pradžių paskaitos buvo skaitomos fragmentiškai, trūko dėstytojų, o ir klierikai tais suirutės ir permaičių metais nelabai buvo linkę mokytis. Prieš Naujuosius metus A. Klungevičius iš naujo skirstė jau vidaus reikalų ministro patvirtintus profesorius. Paskaitos pradėtos skaityti pagal statutą. Pašlijus sveikatai, vyskupas ragino rektorių kuo greičiau atvykti į Vilnių. 1834 m. sausio 2 d dėstytojai davė priesaiką. Sušaukęs valdybą, vyskupas aptarė mokymo reikalus ir tolesnį klierikų likimą. Buvo nutarta leisti ketvirtakursiams baigti kursą iki vasaros, kiti klierikai paliekami, kol baigs mokslą. Įstojusieji naujais mokslo metais jau turės mokytis trejus metus. Profesoriai per savaitę privalės dėstyti po 6, visi kiti – po 4 valandas. Kitiems mokslo metams bus sudarytas specialus grafikas.

Numatyta, kad logikos, filosofijos, visuotinės ir Rusijos istorijos, rusų literatūros ir kalbos, prancūzų, vokiečių kalbos disciplinos bus dėstomos po 2 valandas per savaitę Akademijoje ir seminarijoje, lotynų ir graikų literatūros – po 3 valandas Akademijoje ir po 1 – seminarijoje. Kitos lotynų kalbos valandos atiduodamos seminarijos adjunkto pavaduotojui.

⁸¹ Ibidem, l. 5.

⁸² 1833 m. vasario 25 d. raštas "Dėl dvasinės mokyklos įsteigimo", RVIA, f. 821, ap. 125, b. 383, l. 20.